

SOTSIAALMINISTEERIUM

KINNITATUD
sotsiaalkaitseministri ...jaanuari 2024. a
käskkirjaga nr ...
„Heaolu tulemusvaldkonna programmide 2024 –2027 kinnitamine“
Lisa 2

PROGRAMM

Vanemaealised

2024-2027

Sissejuhatus

Heaolu tulemusvaldkonna vanemaealiste programm on koostatud heaolu arengukava 2023–2030 elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks, tagades vanemaealistele võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks ning toetades nende majanduslikku toimetulekut.

Programm keskendub vanemaealiste heaoluga seotud küsimustele ja seab eesmärgiks, et vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud kõigiga võrdsed võimalused ja nad tulevad majanduslikult hästi toime. Programm aitab saavutada heaolu arengukava 2023–2030 alaeesmärki nr 3.

Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti on riik, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2023–2030 (HEA)
Programmi nimi	Vanemaealiste programm
Programmi eesmärk	Eestis elavatel vanemaealistel on võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks, nad on ühiskonna igapäevaellu kaasatud ning majanduslikult hästi toime tulevad
Elluviimise periood	2024–2027
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK)

Programm panustab oma tegevustega riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ vajalikesse muutustesse „Kujundame tervikliku rahvastiku- ja perepoliitika kestliku rahvastiku ja heaolu tagamiseks“ ja „Uuendame sotsiaalkaitse korraldust, arvestades ühiskondlikke muutusi“. Samuti aitab programm kaasa „Eesti 2035“ mõõdikutega „tajutud riskid“, „osalemine tööhõives, kultuurielus, spordis ja vabatahtlikus töös“, „hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“ ja „püsiva suhtelise vaesuse määr“ 2035. aastaks seatud eesmärgi saavutamisele.

Programm panustab ÜRO säästva arengu eesmärkide saavutamisesse:

Programmi elluviimiseks kasutatakse järgmisi välisvahenditest rahastatavaid meetmeid:

- 21.4.2.1 „Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine“ (Euroopa Sotsiaalfond+);
- 21.4.3.3 „Hüvitiste maksmine, skeemide arendamine ja inimeste piirülest liikumist arvestava sotsikindlustussüsteemi kujundamine“ (Euroopa Sotsiaalfond+);
- 21.4.9.1 „Iseseisvat toimetulekut toetavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine“ (Euroopa Sotsiaalfond+).

Programmi tegevuste struktuuris ei ole võrreldes varasema programmiga (2023–2026) muudatusi tehtud.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Vanemaealiste programmi eesmärk

Eestis elavatel vanemaealistel on võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks, nad on ühiskonna igapäevaellu kaasatud ning majanduslikult hästi toime tulevad.

Programmi mõõdik	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027
Aktiivsena vananemise indeks <i>Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus</i>	37,9 (2018)	40,4	40,9	41,3	41,7

Programmi rahastamiskava	Eelarve		Eelarve prognoos		
	2023	2024	2025	2026	2027
Programmi kulud	3 443 476 153	3 537 231 023	3 855 160 434	4 157 069 715	4 447 474 585
Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad	3 443 476 153	3 537 231 023	3 855 160 434	4 157 069 715	4 447 474 585
Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine	627 993	650 551	1 468 967	1 464 534	1 461 498
Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine	3 442 848 160	3 536 580 471	3 853 691 467	4 155 605 181	4 446 013 087

Hetkeolukorra analüüs

57,5%

Eesti 65+ elanikest tundis 2022. aastal, et nende igapäevaelutegevused on tervisest tingituna mingil määral piiratud.

Rahvastiku vananemise tõttu on sotsiaalvaldkonna suurimad probleemkohad järgmised: 1) leida täiendavad vahendid pensionide tagamiseks; 2) toetada aktiivsena ja tervena vananemist; 3) ennetada abituse ja abivajaduse tekkimist. Kuigi Statistikaameti andmetel vähenes pikaajalise haiguse olemasolu 65-aastaste ja vanemate seas 82,9%-lt 2017. aastal 77,8%-ni 2019. aastal, suurenes pikaajalise haigusega elanike osatähtsus 65+ vanuserühmas seejärel taas ning ulatus 2022. aastal 79,1%-ni. Samuti on 65-aastaste ja vanemate elanike seas 2022. aastal suurenenud nende osatähtsus, kes hindavad oma terviseseisundit halvaks või väga halvaks (27,6%-lt 2020. a 30,5%-le 2022. a) ning lisaks hindab endiselt üle poole (2022. a 57,5%) 65-aastastest ja vanematest inimestest, et nende igapäevaelutegevused on tervisest tingituna suurel või vähesel määral piiratud.

Vananemisega ja vanusesõbraliku lähenemisviisiga on vaja arvestada kõigis riigi poliitikavaldkondades. Vanemaealiste heaolu puudutavad probleemid ei ole valdkondadeüleselt poliitikameetmetesse integreeritud. Jätkuvalt nähakse vanemaealisi pigem sotsiaal- ja tervisevaldkonna sihtrühmana. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemist saab toetada vanusesõbralike poliitikameetmetega, mis arvestavad vanemaealiste vajadusi igas eluvaldkonnas. Vanemaealisi on vaja enam kaasata poliitika kujundamisse ning neile on vaja anda võimalus rääkida kaasa vanemaealiste eluolu puudutavates otsustes. Kohaliku elu kujundamisel tuleb arvestada vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtetega ning luua võimalusi aktiveerivateks tegevusteks (nt vabatahtlikuks tööks). Võrreldes Euroopa eakaaslastega on vanemaealised ühiskonda oluliselt vähem kaasatud, sealhulgas osalevad vähem vabatahtlikus tegevuses ja poliitikas ning tegelevad vähem hobidega. Vanemaealisi kaasavad esinduskogud ei ole levinud ning ka vabatahtlik tegevus saab alles hoogu.

53,1%

Eesti 65+ elanikest elas 2022. aastal suhtelises vaesuses või sotsiaalses tõrjutuses.

Kuigi vanemaealiste (65–74a) tööhõive Eestis on Euroopa Liidu suurim ehk töötab ligi 28% pensionäridest¹, on vanemaealised võrreldes ülejäänud elanikkonnaga suuremas vaesusriskis. Eurostati andmetel elas 2022. aastal suhtelises vaesuses või sotsiaalses tõrjutuses² 53,1% Eesti 65-aastastest ja vanematest elanikest ning sellest peamise osa moodustavad need, kes elavad suhtelises vaesuses. Statistikaameti andmetel elas 2022. aastal³ suhtelises vaesuses 46,8% Eesti 65-aastastest ja vanematest elanikest ning võrreldes eelneva aastaga vaesuses elavate vanemaealiste osatähtsus vähenes, kuna suhtelise vaesuse piir sellisel määral ei suurenenud kui aasta varem (eelneva aastaga võrreldes kasv 17,5%) ning keskmine vanaduspensionari kasv oli sellest suurem (kasv 7,9%). Eriti raskes majanduslikus olukorras on üksi elavad pensionärid ja vanemaealised puudega inimesed. 2022. aastal elas Statistikaameti andmetel 79,1% üksi elavatest 65-aastastest ja vanematest inimestest ning 58% puudega 65-aastastest ja vanematest inimestest suhtelises vaesuses.

Nii demograafiast kui mittetraditsiooniliste töövormide järjest laialdasemast kasutamisest tuleneva maksu- maksjate vähenemise ja II pensionisambasse pensioniks kogutu enne pensioniiga ärakasutamise tõttu on keskmise pensioni ja keskmise palga suhe tulevikus veelgi vähenemas. Samuti töötab järjest enam inimesi osaliselt välisriikides, mis omakorda vähendab maksumaksjaid ja pensioniõigusi Eestis.

¹ Vanuserühmas 65–74 on rahvastik 147 182 inimest, neist hõivatud 40,8 tuhat inimest.

² Eurostat avaldab vaesuse andmed uuringuaasta järgi ehk 2022. aasta suhtelise vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse näitaja hõlmab 2021. aasta sissetulekutel põhinevat suhtelise vaesuse näitajat. Eesti Statistikaamet avaldab vaesuse näitajad sissetulekuaasta järgi.

³ Sissetulekuaasta, uuringuaasta 2023.

Vananemisega seotud hoiakud mõjutavad vanemaealiste elukvaliteeti ja heaolu – vanemaealiste ühekülgne kujutamine soodustab vanuseliste eelarvamuste ja stereotüüpide teket. Vanuselist diskrimineerimist tajutakse ja kogetakse enim töösuhetes. Vanemaealised on haavatavad ka väärkohtlemise, hülgamise ja hooletusse jätmise ning väarikuse ja lugupidamise kaotuse suhtes. Vanemaealiste vastu suunatud vägivalda peamised põhjused on lähedaste sotsiaalsed ja vaimse tervise probleemid. On alust eeldada, et vanemaealiste depressioon on aladiagnostitud ja -ravitud, kuid juba diagnoositud kõrge depressiivsuse tase näitab, et vaimsele tervisele on vaja senisest enam tähelepanu pöörata.

Järgneva nelja aasta olulised tegevused

- Viiakse ellu pensionipõlve rahalist turvatunnet suurendav **pensionitarkuse teenus**. Eesmärk on kujundada Sotsiaalministeeriumi pensionitarkuse teenus riiklikul tasandil usaldusväärseks kolme pensionisamba üleseks infoallikaks, mis võimaldab kallutamata pensioniinfo kättesaadavuse kaudu suurendada inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid pensionipõlveks rahalise turvatunde saavutamiseks.
- Analüüsitakse ja tehakse ettepanekud **tööandjapensioni** loomiseks. Eesmärk on soodustada inimeste pensioniks kogumist, et tagada nende parem toimetulek vanaduspensionieas. Selleks analüüsitakse erinevaid võimalusi, kuidas tööandja kaasabil parandada inimeste rahalist hakkamasaamist vanaduspensionieas.
- Julgustamaks inimesi jätkama töötamist pensionieas ning tööandjaid värbama vanemaealisi töötajaid, töötatakse välja meetmed, et muuta tööandjate **hoiakuid vanemaealiste töötajate suhtes** ja suurendada sotsiaalpartnerite võimekust. Majanduslikult aktiivsed vanemaealised on rohkem kaasatud ühiskonna tegemistesse ja nad tulevad igapäevaelus paremini toime.
- Analüüsitakse erinevaid võimalusi **miinimumpensioni tõstmiseks**, et tagada inimestele parem sotsiaalne kaitse. Miinimumpensioni adekvaatsemaks muutmine on oluline ka selleks, et vastata rahvusvahelistele miinimumpensionidele kehtestatud nõuetele.
- Pensioni tõrgeteta väljamaksete tagamiseks **on vaja tuua pensioniteenus uuele platvormile SKAIS2**. Oluline on tagada pensionide määramise ja maksmise järjepidevus ning ennetada riski, mille tulemusel ei ole võimalik teha õigel ajal pensionide väljamakseid.

Meetmed, programmi tegevused ja teenused

Järgnevalt on välja toodud programmi tegevused ja nende elluviimiseks kavandatud olulisemad plaanid. Teenuste detailne kirjeldus on kajastatud lisan 1.

Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ja majanduslikult hästi toime tulevad

Meetme eesmärk: vanemaealiste võimalused ühiskonnas osaleda ja majanduslikult toime tulla on paranenud.

Möödik	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027
50–74-aastaste tööhõive määr, % <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	60,0%	57,2%	57,3%	57,4%	57,5%
65-aastaste ja vanemate suhtelise vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse määr, % <i>Allikas: Eurostat (EU-SILC)</i>	53,1%	36,8%	35,9%	35,9%	34,0%

Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine

Tegevuse eesmärk: vanemaealiste ühiskonnaelus osalemine on paranenud ja nad on õigel ajal toetatud.

Tegevuse raames on eesmärk soodustada vanemaealisi töötajaid väärtustavaid hoiakuid ühiskonnas, suurendades tööandjate teadlikkust ja panustades sotsiaalpartnerite hoiakute muutmisse.

Strateegilise partnerluse kaudu võimestatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ning nende võrgustikke, toetatakse vanemaealiste esinduskogude loomist kohalike omavalitsuste juurde ja edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist, toetades seeläbi vanemaealiste kaasatust poliitikakujundamisse.

Samuti sisaldab tegevus võimaluste loomist aktiveerivateks tegevusteks, sealhulgas vabatahtlikuks tööks. See võimaldab vanemaealistel püsida aktiivsena ja osaleda kogukondlikes tegevustes, ennetades seeläbi abivajaduse tekkimist.

Perioodil 2024–2027 on kavas:

- Meetmete väljatöötamine, et muuta tööandjate hoiakuid vanemaealiste töötajate suhtes ja suurendada sotsiaalpartnerite võimekust. Oluline on tegeleda vanemaealiste negatiivse kuvandi muutmise teavitustegevuste kaudu.
- Vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioonide võimestamine ning kohalike omavalitsuste juurde nende esinduskogude loomise toetamine, vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtete edendamine, toetades vanemaealiste poliitikakujundamisse kaasamist strateegilise partnerluse kaudu.

Möödik	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027
Aktiivsena vananemise indeksi alavaldkond „ühiskondlik aktiivsus“ <i>Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus</i>	14,3 (2018)	15,1	15,3	15,4	15,6
Aktiivsena vananemise indeksi alavaldkond „sotsiaalne aktiivsus ja soodustav keskkond“ <i>Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus</i>	53,2 (2018)	58,2	59,1	60,0	61,0

Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine

Tegevuse eesmärk: hüvitiste, toetuste ja nõustamisega inimestele rahalise heaolu tagamine ja pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse kindlustamine.

Tegevuse raames maksab Sotsiaalkindlustusamet riiklikku vanaduspension, mis on sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse korral. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pensionile läinud inimesele igakuine sissetulek, mida mõjutab inimese varasem panustamine pensioniskeemi (sotsiaalmaksu tasumine). Vanaduspension saamiseks peab olema jõudnud vanaduspensioniiikka ja täidetud vajalik pensionistaaž. 01.01.2017 hakkas vanaduspensioniga järk-järgult tõusma ning jõuab 2026. aastaks 65. eluaastani. Alates 2027. aastast sõltub vanaduspensioniga keskmisest eeldatavast elueast.

Tegevuse raames maksab Sotsiaalkindlustusamet veel riiklikku toitjakaotuspension ja riiklikku töövõimetuspension. Toetustena makstakse üksi elava pensionäri toetust, represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetust, olümpiavõitja toetust ja sotsiaaltoetust välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanikule või eesti rahvusest isikule ning tema abikaasale, lastele ja vanematele.

Vanemaealiste inimeste heaolu tagamiseks ja võimaliku absoluutsesse vaesusesse sattumise riski vähendamiseks prognoositakse 44-aastase staažiga inimese vanaduspensioniks alates 2024. aasta 1. aprillist 776 eurot (700 eurot 01.04.2023), kasv 76 eurot.

Üksi elava pensionäri toetuse eesmärk on parandada pensionäri majanduslikku iseseisvust ja vähendada vaesusriski. Toetust makstakse üks kord aastas oktoobrikuus üksi elavatele pensionäridele, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne Eesti keskmine vanaduspension (2024. aastal alla 874 euro). 2024. aastal on üksi elava pensionäri toetuse suurus 200 eurot.

Represseeritute ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetuse suurus on 292 eurot.

Tegevus hõlmab ka pensionipoliitika väljatöötamise ja rakendamise seotud tegevusi, sealhulgas inimeste pensioniteadlikkuse suurendamist pensionitarkuse teenuse kaudu.

Perioodil 2024–2027 on kavas:

- Pensionitarkuse teenuse jätkamine ja arendamine. Selle raames viiakse lõpuni pensionitarkuse uuring, luuakse pensioni sündmusteenus ja kaasajastatakse kolme pensionisamba kalkulaatorit. Pensionitarkuse uuring valmib 2024. aastal ja sündmusteenus 2025. aastal.
- Analüüsi ja ettepanekute tegemine ning kogumispensionide seaduse muutmise seaduse väljatöötamise kavatsuse koostamine tööandjapensioni loomiseks. Selleks analüüsitakse erinevaid tööandjapensioni võimalusi, kus tööandja kaasabil suurendatakse inimese finantsilist võimekust vanaduspensionieas.
- Miinimumpensioni tõstmise võimaluste analüüsimine, et tagada inimestele parim sotsiaalne kaitse. Miinimumpensioni adekvaatsemaks muutmise on oluline, et vastata rahvusvahelistele miinimumpensionidele kehtestatud nõuetele. Tegevuste tähtaeg on 2024. aasta.
- Pensioniteenuse uuele infosüsteemi platvormile SKAIS2 toomine, et tagada pensioni tõrgeteta väljamakset. Oluline on tagada pensionide määramise ja maksmise järjepidevus ning ennetada riski, mille tulemusel ei ole võimalik teha õigel ajal pensionide väljamakseid.
- Rahvusvahelise koostöö edendamine. Kavas on Eesti ja USA vahelise sotsiaalkindlustuslepingu sõlmimine ning Eesti ja Soome vahelise andmevahetuse tõhustamine. Mõlemad tegevused on kavandatud 2025. aastasse.

Mõõdik		Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027
Vanaduspensioni teoreetiline neto-asendusmäär; mediaanpensioni suhe mediaanpalka* <i>Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>	Neto-asendusmäär	39%	44%	44%	44%	44%
	Mediaan	54%	58%	58%	58%	58%
Rahvapensionimäära suhe arvestuslikku elatusmiinimumi <i>Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalkindlustusamet; Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>		0,91	>1,0	>1,0	>1,0	>1,0

* 40-aastase staažiga mediaanpalka saanud inimese I ja II samba netopension netomediaanpalgast.

Programmi juhtimiskorraldus

Vanemaealiste programmi on Sotsiaalministeerium teinud koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas heaolu arengukava 2023–2030, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja riigi pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ eesmärke. Programmi kinnitab sotsiaalkaitseminister pärast 2024. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra ning see on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärke aitavad toetada tulemusvaldkonna „Heaolu“ teised programmid (Sotsiaalministeeriumi „Sotsiaalhoolekandeprogramm“ ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi ühisprogrammid „Tööturuprogramm“ ja „Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste programm“). Teistest tulemusvaldkondadest toetavad programmi eesmärke enim tulemusvaldkonna „Tervis“ Sotsiaalministeeriumi programmid „Tervist toetavad valikud“, „Tervist toetav keskkond“ ja „Inimkeskne tervishoid“.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab Sotsiaalministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programmi täitmisest antakse aru heaolu arengukava 2023–2030 juhtkomisjonile ja tulemusvaldkonna iga-aastases aruandes. Juhtkomisjoni on kaasatud valdkonna peamised koostööpartnerid. Juhtkomisjoni ülesanded, liikmed ja koosolekute protokollid ning tulemusvaldkonna „Heaolu“ iga-aastased tulemusaruanded on avalikustatud Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

LISA 1

Programmi teenuste kirjeldus

Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdset koheldud ja majanduslikult hästi toime tulevad

Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine

Hoiakute muutmine vanemaealistesse töötajatesse

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 404)

Teenuse eesmärk on soodustada vanemaealisi töötajaid väärtustavaid hoiakuid ühiskonnas. Kavast on suurendada tööandjate teadlikkust ja sotsiaalpartnerite võimekust, muutes nende hoiakuid vanemaealiste töötajate suhtes koolituse ja teavitustegevuste kaudu. Vanusesurvevastase teavitusega suurendatakse ühiskonnas sallivust ning suunatakse tööandjaid ja töötajaid nägema vanemaealist töötajat kui konkurentsivõimelist ja võrdset partnerit.

Tegevustrahastatakse välisvahenditest (TAT „Hoiakute muutmine vanemaealistesse töötajatesse“).

Vanemaealiste poliitikakujundamisse kaasamine

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 414)

Teenuse eesmärk on kaasata vanemaealisi poliitikakujundamisse strateegilise partnerluse kaudu. Selleks võimestatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ja nende võrgustikke ning toetatakse vanemaealiste esinduskogude loomist kohalike omavalitsuste juurde. Lisaks edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist, sealhulgas töötatakse välja ja juurutatakse Eestis vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted ning kaasatakse vanemaealisi enam poliitikakujundamisse.

Võimaluste loomine aktiveerivateks tegevusteks

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 412)

Vanemaealiste (sh äsja tööhõivest lahkunud inimeste) sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks luuakse võimalused aktiveerivateks tegevusteks, sealhulgas vabatahtlikuks tööks. See võimaldab vanemaealistel püsida aktiivsena ja osaleda kogukondlikes tegevustes, ennetades seeläbi abivajaduse tekkimist.

Tegevustrahastatakse välisvahenditest (TAT „Pikaajalise hoolduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine“).

Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine

Pensionipoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 57)

Teenuse sisuks on pensionipoliitika väljatöötamine ja ellurakendamine eesmärgiga tagada nii praegustele kui ka tulevastele pensionäridele piisava suurusega asendussissetulek. Selleks analüüsitakse koos Rahandusministeeriumiga järjepidevalt Eesti pensionisüsteemi ning analüüsi põhjal tehakse ettepanekud pensionisüsteemi muutmiseks. Pensionisüsteem peab tagama nii adekvaatse minimaalse sissetuleku kui ka rahuldava teise sissetuleku asenduse, sealhulgas üksi elavatele inimestele. Uute töövormide kasutuselevõtmise ja II pensionisamba vabatahtlikuks muutmise tõttu otsitakse võimalusi, et tuua täiendavaid vahendeid pensionisüsteemi, arendades muu hulgas kogumispensionil põhinevaid pensioniskeeme ja tööandjapensionit. Piiriülel töötamisel kogutud pensioniõiguste säilimiseks sõlmitakse Euroopa Liidu väliste riikidega kahepoolseid sotsiaalkindlustuslepinguid.

Pensionisüsteemi arendamise kõrval on oluline suurendada inimeste pensioniteadlikkust. Selleks pakub Sotsiaalministeerium pensionitarkuse teenust, mille eesmärk on kallutamata, lihtsa ja selge pensioniinfo kättesaadavuse kaudu suurendada kõigi täiskasvanud inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid, et saavutada pensionipõlveks piisav rahaline turvatunne. Teenust rahastatakse välisvahenditest (TAT „Eesti inimeste pensionialase teadlikkuse suurendamine“).

Riiklik vanaduspension

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 302)

Pension on sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse korral. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pensionile läinud inimesele igakuine sissetulek, mis sõltub tema varasemast panustamisest pensioniskeemi (sotsiaalmaksu tasumine). Vanaduspensionit saamiseks peab inimene olema jõudnud vanaduspensioniiikka ja tal peab olema täidetud vajalik pensionistaaž. Vanaduspensioniga suureneb vastavalt sünniaastale ning jõuab 2026. aastaks 65. eluaastani. Alates 2027. aastast sõltub vanaduspensioniga keskmisest eeldatavast elueast. Pensionil on palju erinevaid sihtrühmi ja mitu alaliiki, mis võimaldavad inimestel suunduda pensionile ka paindlikel tingimustel.

Riikliku vanaduspensionit kogumisosa

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 306)

Rahvastiku vananemise mõjudega tegelemiseks loodi 2002. aastal riikliku vanaduspensionit kogumisosa ehk kohustuslik kogumispension. Inimene, kes on

liitunud kohustusliku kogumispensioniga ja kelle eest makstakse Eestis sotsiaalmaksu, teeb sissemaksid kohustuslikku pensionifondi. Tema sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa jaguneb kaheks – 16% eest omandab ta jooksvalt rahastatava riikliku pensioni õigusi ja 4% kantakse kohustuslikku pensionifondi. Pensionile minnes koosneb riiklik vanaduspension samuti kahest osast – jooksvalt rahastatavast riiklikust vanaduspensionist (I sammas) ja riikliku vanaduspensionikogumisosast (II sammas). Viimati nimetatud sõltub kohustuslikku pensionifondi kogutud summa suurusel ja inimese vanusest pensionile minekul.

Riiklik töövõimetuspension

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 237)

Töövõimetuspensioniregulatsioon kaotas riikliku pensionikindlustuse seaduses kehtivuse 01.06.2016. Alates 01.06.2016 hindab töövõimet ja maksab töövõimetoetust Eesti Töötukassa. Sotsiaalkindlustusamet määrab ja maksab töövõimetuspensionile nendele inimestele, kellel on õigus töövõimetuspensionile Eesti Vabariigi poolt sõlmitud kahepoolse välislepingu alusel. Neile kohaldatakse enne 2016. aasta 1. juulit kehtinud töövõimetuspensioniregulatsiooni ja seda kuni välislepingu muutmiseni. Samuti makstakse töövõimetuspensionile inimestele, kellel on tuvastatud püsiv töövõimetus kaitsevæeteenistuse seaduse alusel.

Riiklik toitjakaotuspension

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 238)

Toitjakaotuspensionile on õigus toitja surma korral tema ülalpidamisel olnud perekonnaliikmetel. Lapsele, vanemale või lesele määratakse pension sõltumata sellest, kas ta oli toitja ülalpidamisel või mitte. Õiguse riiklikule toitjakaotuspensionile sätestab riikliku pensionikindlustuse seadus (RPKS). Lapsel on õigus toitjakaotuspensionile kuni 18-aastaseks saamiseni, õppimise korral kuni 24-aastaseks saamiseni. Lesel on õigus toitjakaotuspensionile üksnes siis, kui ta ei tööta ja kasvatab toitja kuni 3-aastast last, samuti raseduse ajal või kui lesk on püsivalt töövõimetu või pensionieas.

Üksi elava pensionäri toetus

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 189)

Üksi elava pensionäri toetust makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 139¹ alusel. Toetuse eesmärk on parandada pensionäri majanduslikku iseseisvust ja vähendada tema vaesusriski. Toetust makstakse üks kord aastas oktoobrikuus üksi

elavatele pensionäridele, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne Eesti keskmine pension (2023. aastal alla 720 euro). 2023. aastal on toetuse suurus 200 eurot. Toetuse maksmise määr ja toetuse suurus kehtestatakse igaks eelarveaastaks riigieelarvega.

Represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetus

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 186)

Represseeritu toetuse maksmise aluseks on okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seadus. Toetust on õigus saada represseeritu tunnistuse omanikul. Toetust makstakse üks kord aastas ja toetuse suurus on 292 eurot. Toetust tuumakatastroofi tagajärgede likvideerijatele makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 140¹ alusel. Toetust makstakse üks kord aastas ja toetuse suurus on 292 eurot.

Olümpiavõitja toetus

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 191)

Olümpiavõitja riiklikku toetust makstakse spordiseaduse alusel. Toetust makstakse olümpiavõitjale vanuse (kümme aastat enne vanaduspensionieaga) või osalise või puuduva töövõime alusel. Toetuse suuruse aluseks on Statistikaameti avaldatud eelmise kalendriaasta kolmanda kvartali keskmine brutokuupalk. Toetust makstakse iga kuu.

Välisriigis töötavate ja tagasipöördujate sotsiaalkindlustus ja -toetus (sh A1)

(vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 297)

Sotsiaaltoetust makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 140 alusel. Toetusele tekib õigus vanaduspensionieas jõudnud isikul. Toetust makstakse iga kuu ja toetuse suuruseks on rahvapensioni määr. Rahvapensioni määr määratakse indekseeritakse igal aastal 1. aprillil. Toetuse saajad on ravikindlustatud.

Tõend A1 väljastatakse inimestele, kes viibivad lähetuses välisriigis või töötavad mitmes riigis. Seda võivad taotleda nii tööandja, töötaja kui ka ametnik. Tõendiga määratakse kindlaks isiku kindlustajariik. Tõendi väljastab riik, mille sotsiaalkindlustuse õigusakte kohaldatakse ja sellega tõendab lähetuses viibiv või mitmes riigis töötav isik vastuvõtva riigi ametkonnale, et tema suhtes ei kohaldata ühegi teise tema tööga seotud riigi sotsiaalkindlustuse õigusakte. Hiljem kasutatakse sotsiaalmaksu infot pensioni maksmise alusena.

LISA 2

Teenuste rahastamiskava

* Teenuste eelarved on indikatiivsed ning on kajastatud täiendava informatsiooni andmiseks.

Programmi teenuste rahastamiskava	Eelarve			
	2024	2025	2026	2027
Programmi kulud	3 537 231 023	3 855 160 434	4 157 069 715	4 447 474 585
Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad	3 537 231 023	3 855 160 434	4 157 069 715	4 447 474 585
Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine	650 551	1 468 967	1 464 534	1 461 498
Hoiakute muutmine vanemaealistesse töötajatesse	390 414	1 128 499	1 126 283	1 124 765
Vanemaealiste poliitikakujundamisesse kaasamine	132 400	0	0	0
Võimaluste loomine aktiveerivateks tegevusteks	127 737	340 468	338 252	336 734
Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine	3 536 580 471	3 853 691 467	4 155 605 181	4 446 013 087
Pensionipoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	1 834 701	1 602 352	1 579 038	1 574 998
Riiklik vanaduspension	2 982 462 535	3 275 747 827	3 555 784 370	3 823 960 113
Riikliku vanaduspensionikogumisosaga	498 000 000	520 650 000	540 450 000	560 850 000
Riiklik töövõimetuspension	8 395 006	8 735 238	8 860 302	8 744 156
Riiklik toitjakaotuspension	22 460 347	24 089 330	25 316 226	26 233 951
Üksi elava pensionäri toetus	18 696 044	18 227 170	19 051 932	20 183 152
Represseritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetus	2 890 381	2 773 372	2 664 339	2 560 326
Olümpiavõitja toetus	930 835	950 708	982 976	987 937
Välisriigis töötavate ja tagasipöördujate sotsiaalkindlustus ja -toetus (sh A1)	910 623	915 470	915 999	918 454